

انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن

جان ال. اچوزیتو
ترجمه دکتر محسن مدیرنژادی

اسپوزیتو، جان ال. Esposito, John L.	مدرسه
انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن / جان ال اسپوزیتو: ترجمه محسن مدیرشانه‌چی.	عنوان و نام پدیدآور:
تهران: چاپخش، ۱۳۹۶.	مشخصات نشر:
۳۹۲ ص.	مشخصات ظاهری:
۳۹۵۰۰ تومان: ۴-۳۸-۶۴۹۹-۶۰۰-۹۷۸	شابک:
فیبا:	وضعیت فهرست نویسی:
The Iranian revolution : its global impact, c1990.	یادداشت:
عنوان اصلی: c1990.	یادداشت:
چاپ قبلی: مرکز بازنشسی اسلامو ایران (پار) ۱۳۸۲.	یادداشت:
چاپ ششم - اول ناشر	یادداشت:
اسلام -- تجدید حیات فکری	موضوع:
Islamic renewal	موضوع:
اسلام -- قرن ۲۰م	موضوع:
Islam -- 20th century	موضوع:
تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- تأثیر	موضوع:
Iran -- History -- Islamic Revolution, 1979 -- Influence	موضوع:
کشورهای اسلامی -- روابط خارجی -- ایران	موضوع:
Islamic countries -- Foreign relations -- Iran	موضوع:
ایران -- روابط خارجی -- کشورهای اسلامی	موضوع:
Iran -- Foreign relations -- Islamic Countries	موضوع:
کشورهای اسلامی -- سیاست و حکومت	موضوع:
Islamic countries -- Politics and government	موضوع:
مدیرشانه‌چی، محسن ۱۳۳۶ - ۱۳۹۳	شناسه افزوده:
DSR ۱۵۴۲ / الفبا ۸۱۳	رده بندی کنگره:
۰۸۲/۹۵۵	رده بندی دیویی:
۶۶۸۷۸۴۲:	شماره کتبی‌شناسی ملی:

انتشارات چاپخش

انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن
جان ال. اسپوزیتو

ترجمه محسن مدیر شانه‌چی

چاپ و صحافی مهرگان

چاپ ششم (اول ناشر) ۱۳۹۶

شمارگان ۷۵۰ نسخه

قیمت ۲۹۵۰۰ تومان

ناشر انتشارات چاپخش / ناشر برگزیده و عضو انجمن فرهنگی ناشران کتاب دانشگاهی

نشانی تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، پلاک ۱۲

تلفن: ۶۶۴۰۴۱۱۰ فاکس: ۶۶۴۹۳۴۷۵ صندوق پستی: ۱۷۳۷-۱۳۱۴۵

کلیه حقوق محفوظ است

ISBN: 978-600-6799-38-4

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۹۹-۳۸-۴

فهرست مطالب

۹	یادداشت ناشر
۱۳	مقدمه مترجم
۱۵	(۱) مقدمه
۱۶	صدور انقلاب: اسلام، ایدئولوژی و سیاست خارجی
۱۹	خاورمیانه
۲۴	آسیای شرقی و مرکزی
۲۶	آسیای غرب شرقی
۲۸	افریقا
۳۳	(۲) انقلاب ایران: اهداف و انداز می ده ساله
۳۳	تشیع در تاریخ
۳۵	ایران مدرن
۴۳	از پادشاهی تا جمهوری (اسلام)
۴۷	صدور انقلاب
۵۵	(۳) صدور انقلاب ایران: سیاست، اهداف و وسایل
۵۶	سیاست
۶۰	اهداف
۶۵	وسایل قهرآمیز
۶۹	وسایل مسالمت آمیز
۷۲	تعریف دوباره صدور انقلاب
۷۷	(۴) ایدئولوژی و جهان بینی ایرانی: صدور فرهنگی انقلاب
۷۸	ایدئولوژی انقلاب
۷۹	آرمانگرایی
۸۰	جهان شمولی
۸۳	مردمی بودن
۸۴	ایرانی گرایی
۸۵	صدور انقلاب
۹۳	(۵) عراق: تهدیدهای انقلابی و پاسخ های رژیم
۹۴	جاذبه استثنایی و خاص گرایانه انقلاب اسلامی
۹۸	برداشت های نادرست ایران درباره جامعه شیعه عراق

- ۱۰۴ پاسخ‌های عراق به تهدیدهای داخلی
- ۱۰۸ نتیجه‌گیری
- ۱۱۱ (۶) بازتاب انقلاب ایران در شبه جزیره عربستان و کشورهای خلیج (فارس)
- ۱۱۲ احیای اسلام در ایران و خلیج
- ۱۱۳ بازتاب عقیدتی فکری
- ۱۱۶ بازتاب روان‌سیاسی
- ۱۲۱ اسلام، سیونالیستی ایران و خلیج
- ۱۲۶ نتیجه‌گیری
- ۱۲۹ (۷) لبنان: مدل دایمی و ارتباط با ایران
- ۱۳۲ شیعیان در لبنان
- ۱۴۱ حمایت‌های ایران
- ۱۴۲ اتهام تروریسم
- ۱۴۴ شیعیان علیه شیعیان: انفجار ۱۹۸۸
- ۱۴۷ سوریه، ایران و لبنان
- ۱۴۸ نتیجه‌گیری
- ۱۵۳ (۸) بازتاب انقلاب ایران بر مصر
- ۱۵۴ گروه‌های اسلامی معاصر
- ۱۵۶ گروه‌های اسلامی تندرو
- ۱۵۹ اخوان المسلمین
- ۱۶۳ چپ اسلامی
- ۱۶۶ دیدگاه‌های رسمی و نیمه‌رسمی مصر
- ۱۶۸ نتیجه‌گیری
- ۱۷۱ (۹) تونس و لیبی: واکنش‌هایی به تحریکات اسلامی
- ۱۷۳ اسلام در شمال آفریقا: پیش از استعمار و در عصر استعمار
- ۱۷۵ اسلام و سیاست پس از استقلال
- ۱۷۹ تونس: «نوگرایی»: اصلاحات و واکنش اسلامی
- ۱۸۴ لیبی: «انقلاب» و واکنش اسلامی
- ۱۸۹ نتیجه‌گیری

- ۱۹۱ (۱۰) مجاهدین و آینده افغانستان
- ۱۹۱ بنیادگرایی در افغانستان
- ۱۹۲ بنیادگرایی سنتی ملاهای سنتی
- ۱۹۲ دوگانگی جهان قبیله‌ای
- ۱۹۴ اسلام سیاسی اسلام‌گرایان جوان
- ۱۹۵ تقسیمات قومی و بنیادگرایی کنونی
- ۱۹۸ جامعه شیعیان افغان
- ۲۰۱ احزاب شیعه مستقل
- ۲۰۲ احزاب شیعی طرفدار ایران
- ۲۰۴ خط مشی ایران در خصوص افغانستان
- ۲۰۶ ایران انقلابی و چاه‌نشینان
- ۲۰۸ نفوذ ایران: چرا ناموفق بود؟
- ۲۱۰ تغییر سیاست ایران
- ۲۱۲ ضمیمه: سیاست رژیم کابل نسبت به ایران
- ۲۱۳ چشم‌اندازها
- ۲۱۵ احزاب شیعه
- ۲۱۷ (۱۱) آسیای مرکزی شوروی: آیا مسکو از نفوذ ایران می‌هراسد؟
- ۲۱۷ آسیای مرکزی: منطقه مسلمان‌نشین منحصر به فرد
- ۲۲۱ اسلام در آسیای مرکزی
- ۲۲۷ احیای اسلام در آسیای مرکزی
- ۲۳۶ سرنوشت احیاگری اسلامی
- ۲۴۳ (۱۲) جنبش‌های اسلامی مالزی و اندونزی و ارتباط با ایران
- ۲۴۳ پهنه اسلامی جنوب شرقی آسیا
- ۲۵۰ روابط دولت‌ها با یکدیگر
- ۲۵۱ نگرش حکومت‌ها نسبت به انقلاب
- ۲۵۶ نگرش‌های مردمی نسبت به انقلاب
- ۲۶۲ نتیجه‌گیری
- ۲۶۵ (۱۳) انقلاب ایران و مسلمانان فیلیپین

۲۶۶	مخالفان سیاسی مارکوس
۲۶۷	علماء و دانشجویان مسلمان
۲۷۰	جبهه آزادی بخش ملی مورو و انقلاب ایران
۲۸۲	دانشجویان ایرانی در فیلیپین
۲۸۹	نتیجه گیری
۲۹۱	(۱۴) اسلامی کردن امور در سودان و انقلاب اسلامی
۲۹۲	سودان و انقلاب ایران
۲۹۲	ایران: تحولات داخلی سودان
۲۹۴	رابطه ایران و سودان
۲۹۶	وضعیت اسلامی کردن در سودان
۲۹۷	نخستین نمونه های اسلامی کردن در سودان مراکز اسلامی و اشراف
۲۹۹	مؤسسات ملی اسلامی و اسلامی کردن
۳۰۴	دیدگاهها و نیروها، اسلامی کردن
۳۰۸	نتیجه گیری
۳۰۹	(۱۵) احیای اسلامی در نیجریه: از بیرونزا؟
۳۱۱	جلوه های جاری احیای اسلام در نیجریه
۳۱۷	احیای اسلام در نیجریه: رابطه با ایران
۳۲۲	نیجریه کدام راه را در پیش خواهد گرفت؟
۳۲۵	(۱۶) بازتاب جهانی انقلاب ایران: چشم انداز خط ها
۳۲۶	اسطوردای کردن انقلاب
۳۳۰	بازتاب جهانی انقلاب ایران
۳۳۳	چشم انداز خط مشی ها
۳۳۸	ضمیمه
۳۴۱	یادداشت
۳۴۵	نمایه

یادداشت

چنان که می‌دانیم پیروزی انقلاب اسلامی ایران چه در داخل و چه در خارج از کشور، ناظران را با پدیده‌ای تازه در صحنه سیاسی جهان روبرو ساخت. این پدیده بنا به معنای اصطلاحی و سرشت خود در هیچ‌یک از معیارهای سیاسی جهان نمی‌گنجد. از این رو، شناخت عمیق و همه‌جانبه از ابعاد وجوه، ایدئولوژی، بازتاب، دستاوردهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ویژگی‌های رهبری و شیوه‌های مبارزاتی در آن، همواره در دو دهه گذشته، مورد توجه و اعتنا بوده است.

این توجه و اعتنا بیانگر آن است که انقلاب اسلامی ایران به عنوان یکی از موثرترین پدیده‌های دهه‌های پایانی قرن بیستم، در سرتاسر و بازتاب‌های گسترده‌ای در ایران، منطقه و جهان داشته و از ابعاد و جهت‌گوناگون مورد توجه و مطالعه صاحب نظران، ناظران، سیاستمداران و نظریه‌پردازان ایرانی و غیرایرانی واقع شده است. به طوری که طی دو دهه از وقوع این پدیده هزاران کتاب، رساله، تالیف تحقیقی و تحلیلی در توصیف، توضیح و تبیین آن به زبان‌های مختلف و به ویژه در دانشگاه‌ها و محافل آکادمیک غرب نگاشته شده که نشان از اهمیت و توجه مستمر به این پدیده شگرف و تاریخ‌ساز دارد. بی‌تردید اطلاع از این آثار و محتوای آن‌ها و مطالعه و ترجمه این گفته‌ها و نوشته‌ها برای ایرانیان که پدیدآورندگان و صاحبان این انقلابند، ضروری و رهگشاست و در شناخت دقیق‌تر در مسیر شامل انقلاب اسلامی سخت‌نیکو و مفید است.

این مطالعات و پژوهش‌ها تنها در یک کشور و یا یک مجمع و محفل خاص چهره نبسته، بلکه در مراکز و موسسات پژوهشی و دانشگاهی کشورهای اسلامی، اروپایی و امریکایی، آفریقایی و آسیایی صورت گرفته است. پاره‌ای از این پژوهش‌ها از سوی اسلام‌شناسان و ایران‌شناسان علاقمند به ایران نگاشته شده و پاره‌ای نیز از سوی ایرانیان خارج از کشور همچنان شماری از نوشته‌ها از سوی جامعه‌شناسان،

محققان دنیای ارتباطات و استادان روابط بین‌الملل و علوم سیاسی و اقتصاد و فرهنگ پدید آمده‌اند. پر پیداست در بین این افراد، عده‌ای به تبیین علمی پدیده انقلاب پرداخته‌اند و گروهی نیز با هدف شناخت برای مواجهه، مبارزه ارتباط یا اثرگذاری پژوهش‌هایی را سامان داده‌اند.

ناگفته نگذاریم که بسیاری از آثار منتشر شده با ابتناء بر روش‌های علمی، نظریات جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و ارتباطات تدوین یافته و تلاش داشته‌اند تا موضوع و تموله مشخصی را مورد بررسی قرار دهند. پس باید گفت که برخی از این آثار می‌توانند گوشه‌هایی از واقعیت‌های انقلاب اسلامی را بنمایانند.

هدف از انتشار این مجموعه آن است که از دیدگاه‌های خارجی و خارج نشینان درباره انقلاب اسلامی، مسائل ایران، اسلام و امام خمینی مطلع شویم. و نیز با شناخت از اسلامیات و دیدگاه‌های آنان، گزارش درستی از نگاه و تلقی‌شان از انقلاب، جمهوری اسلامی ایران و ایدئولوژی تشیع نزد آنان داشته باشیم و از نسبت واقع‌نمایی‌های آنان با واقعیات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی موجود در کشور مطلع گردیم. برای دستیابی بدین هدف، ابتدا کلیه کتاب‌هایی که در خارج از کشور در خصوص انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران و شخصیت، افکار و اندیشه‌های امام خمینی منتشر شده بود، شناسایی و فراهم آمد و پس از آن، یک گروه علمی صاحب‌نظر و متخصص در زمینه انقلاب اسلامی از بین ۵۷۰۰ کتاب در دسترس، براساس شاخصه‌هایی، کتاب‌های تبلیغی و سطحی و عوامانه را کنار نهاد و از بین آنها، ۵۰۰ کتاب به زبان‌های انگلیسی، فرانسه، آلمانی، عربی و ترکی را انتخاب نمود. در مرحله بعد، از بین این تعداد کتاب، کتاب‌هایی که در آنها صبغه آکادمیک و روش تحقیق علمی رعایت شده بود و مولفان بر آن بوده‌اند تا به زعم خود بُعدی از ابعاد انقلاب اسلامی را بازگو کنند انتخاب گردید و به دست ترجمه سپرده شد.

ناگفته پیداست که در اینجا ما با دیدگاه پژوهشگرانی روبرو هستیم که بر مبنای تلقی و تخصص خود درصدد شناخت و تحلیل و تبیین انقلاب اسلامی بوده‌اند. این گروه چه بسا، در تحقیق و نتیجه‌گیری خود به خطا رفته باشند. البته چنانچه این خطا عمدی نبوده و نویسندگان درصدد تحریف و وارونه جلوه دادن حقایق نبوده باشند، بر آنها حرجی نیست، چه:

بر سماع راست هر کس چیز نیست طعمه هر مرغی انجیر نیست

واقعیت این است که این نظرات، دیدگاه‌هایی است که وجود دارند و ما را این

گونه می‌بینند. اینکه این تلقی خوشایند ما هست یا نیست، مساله دیگری است. به هر روی، مطاوی این نوشته‌ها حتی اگر در تضاد با واقعیات موجود باشد و یا آنکه نتیجه‌گیری آنها موافق با برداشت ما نباشد، اشکالی ندارد. در هر حال، باز هم تصویر خود را در نگاه مخالف فرضی دیدن گونه‌ای خویشتن‌شناسی است. گرچه برخی نوشته‌ها از عناد و دشمنی خبر می‌دهند و بسیاری نیز خواهان شناخت و درک درستی از این پدیده هستند. با این همه، آگاهی از این دشمنان و شناخت علاقه‌مندان هم نیاز ما و هم یک ضرورت است. امیدوارم این آثار که به مناسبت بیست و دومین سالگشت پیروزی انقلاب اسلامی و در سال امیرالمومنین علی (ع) نشر می‌شد، خلاء اطلاعاتی در زمینه شناخت جایگاه انقلاب اسلامی در کشورهای دیگر را به طرفداران و مطالعات علمی مربوط به انقلاب را شکوفاتر گردانند.

در اینجا از شورای علمی بررسی و انتخاب کتاب‌های انقلاب اسلامی به ویژه آقایان، دکتر علی‌حسین حادری، دکتر سیاوش مریدی و دکتر عبدالرحیم عیوضی تشکر خود را ابراز می‌دارم و امیدوارم که انتشار این آثار روشنی‌هایی بر وجوه گوناگون انقلاب اسلامی بتابد. بی‌شک، شناخت ما را از این پدیده عمیق‌تر گرداند و زمینه‌های لازم را برای بحث و گسترش مطالعات انقلاب اسلامی پژوهی پدید آورد.

احمد مسجدجامعی

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

مقدمه مترجم

انقلاب ایران که گاه از آن به عنوان آخرین انقلاب قرن بیستم و گاه حتی واپسین انقلاب به مفهوم مسطح و کلاسیک آن یاد می‌شود، بی‌گمان رویدادی شگرف و واقعه‌ای تاریخی بلکه تاریخ ساز در سلسله رخدادها و تحولات سیاسی و اجتماعی عصر ما محسوب می‌شود. رویدادی که نه تنها در ایران به سرنگونی نظام سلطنتی چند هزار ساله انجامیده سرشاخ تاریخی و تحولاتی تازه شد، بل در خارج از مرزهای این سرزمین نیز بازتاب‌ها، آثار متعدد و متنوعی را موجب شد. بدیهی است پدیده‌های سیاسی و اجتماعی بزرگ هر جامعه همچون انقلاب‌های مطرح در تاریخ بشر همچنان که خود از پیشه و جنبش‌های جوامع دیگر بی‌تأثیر نبوده‌اند به سهم خویش بر مسیر تحولات تمدنی، سیاسی و اجتماعی در خارج از مرزهای خود اثر گذارده‌اند و انقلاب ایران نیز از این قاعده مستثنی نبود به ویژه آن که این انقلاب با رویکرد ایدئولوژیک و به تعبیر سوسیالیستی خود به مثابه انقلابی اسلامی از توانمندی تأثیرگذاری بر گستره جغرافیایی وسیع جهان اسلام برخوردار بود. این توانمندی در مواردی از قوه به فعل تبدیل شده و بازتاب انقلاب اسلامی ایران در گوشه و کنار جهان، صرف نظر از نوع کم و کیف آن، خود به موضوعی قابل توجه بدل شده است. بدین سان همچنان که در باب انقلاب اسلامی و تحولات پس از آن در ایران، مطالعات و تحقیقات گسترده‌ای صورت گرفته و کتاب‌ها و مقالات فراوانی به زبان‌های گوناگون انتشار یافته مساله بازتاب این انقلاب در مسیر تکوین یا تحول جنبش‌ها و نهضت‌های انقلابی و روند رویدادهای جهان اسلام نیز خود به موضوع مطالعاتی و تحقیقاتی دیگری تبدیل شده است و ناظران و تحلیل گران در این خصوص به نگارش آثار توصیفی یا توضیحی و تحلیلی قابل توجهی همت گماشته‌اند.

کتاب «انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن» که در آن گروهی از برجسته‌ترین شخصیت‌های علمی و استادان و پژوهشگران صاحب نظر از دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشورهای مختلف، هریک به بررسی ابعاد گوناگون بازتاب‌های احتمالی انقلاب ایران در نقطه‌ای از جهان اسلام پرداخته‌اند. به دلیل جامعیت و نگاه ژرف علمی و ارزیابی و تحلیل دقیق و متکی به منابع متعدد و پژوهش‌های میدانی در غالب فصول که هریک به صورت مقاله‌ای مستقل و در عین حال مجموعه‌ای منسجم به همت پژوهشگر نامدار جان اسپوزیتو انتشار یافته است، اثری ارزنده روشنگر و درخور تامل در این باب محسوب می‌شود. از این رو ترجمه و نشر آن به نفع و برای آگاهی و اطلاع ایرانیان که صاحبان اصلی این انقلاب‌اند، سودمند و ضروری می‌نماید.

امید است انتشار این کتاب برای پژوهشگران و علاقمندان به مسائل جهان اسلام و مباحث سیاسی، تاریخی، جامعه‌شناختی مفید افتد و به ویژه برای دانشجویان علوم سیاسی و سایر رشته‌های مرتبط با مباحث مختلف کتاب، همچون منبعی درسی و تحقیقاتی مورد استفاده قرار گیرد.

در ترجمه برخی فصول این کتاب آقایان جواد مهدوی و عبدالله عظیمیایی، مترجم را یاری داده‌اند. وظیفه خود می‌دانم سپاس خرد را به این دوستان ابراز دارم. از آنجا که فصل دوم این کتاب با عنوان «تأثیر انقلاب ایران، چشم‌اندازی ده ساله» به ترجمه آقای نورالله قیصری به صورت ساله‌ای در شماره ۱۲ و ۱۳ نشریه «نامه پژوهش» منتشر شده بود ترجمه مجدد آن ضرورت داشت و عیناً از همان ترجمه به عنوان فصل مورد اشاره استفاده شد. در کلام آنست که این مقدمه کوتاه لازم می‌بینم از دوست گرانمایه جناب کیومرث امیری مدیر دانش و سخت کوش مرکز بازشناسی اسلام و ایران و همکاران ارجمند ایشان سپاس‌گزارم و توفیق ایشان و همه دست اندرکاران و کوشندگان عرصه فرهنگ کشور را از خداوند بزرگ مسئلت دارم.

محسن مدیر شانه‌چی